

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SEPTEMBER 5 • 2009

Inflationen i Zimbabwe

Unikt gravfynd i Skänninge!

Gunvor Svensson Lundkvist 1916–2009

Ovidius, Karl IX och Göteborgs grundläggande

Pris 20 kr

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor: www.numismatik.se respektive www.myntkabinettet.se.

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december. På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47x50
mm:
250 kr

1/8 sida
72x50
mm:
350 kr

1/6 sida
47x105
mm:
400 kr

1/4 sida
72x105
mm:
600 kr

1/2 sida
151x105
mm:
1.200 kr

Helsida
151 x 214 mm:
2.000 kr

2:a och 3:e omslags-
sida:
2.500 kr
4:e omslagssida:
5.000 kr

Annonser på årsbasis får 20% rabatt.

Kontakta föreningens kansli,
e-post: annons@numismatik.se

Annonstopp senast den 1:a i månaden före utgivning.

Enskilda SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med högst tre rader att köpa, sälja eller byta samlarobjekt.

Annonser som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.

Innehåll SNT 5 • 2009

Sid.

Artiklar och notiser

Ovidius, Karl IX och Göteborgs grundläggande [medalj]	102
Ett ryskt plåtmynt i Smålands museum	108
Hälsning 1954 från Myntverkets medarbetare!	109
Unikt gravfynd med 1100-talsmynt i Skänninge!	110
Zimbabwe. Det förbrukade förtroendet	111
Sedlar i upplösning – sedlar i Zimbabwe	112
Miljonpundsedeln i dikt och verklighet	114
Underbara barnbarn	115
Banktjänsteman i trängt läge	118
Den officiella minnesmedaljen i guld från Olympiska spelen 1912 – ett tredje exemplar!	119

Stående rubriker

Föreningar	108
Personalia. Gunvor Svensson Lundkvist 1916-2009	116
Boktips.	121
Personalia. Gunnar Holst's Foundation Medal year 2009	122
Pressklipp	122
Pressmeddelande	122

Omslag

Mynt präglade under Knut Erikssons regeringstid (1167-1196) samt för ärkebiskopen i Uppsala. På det ena kan man läsa KANVTVS. Sammanlagt påträffades i en och samma grav 130 svealändska penningar, ett flertal av dem halverade, men dessutom närmare 100 gotländska vid grävningar i kyrkogården vid Sankt Olofs kloster i Skänninge i maj i år. Mynten framkom som två gömmor nedlagda tillsammans med den döde. Fyndet är sensationellt i sitt slag, dessutom upptäcktes en ny mynttyp. Läs en inledande artikel om fyndet på sid. 110 skriven av Monica Golabiewski Lannby.

Foto: Gabriel Hildebrand, KMK.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb

115 22 Stockholm

Tel. 08-667 55 98

Onsdagar

kl. 10.00–12.00, 13.00–16.00

Fax 08-667 07 71

E-post: info@numismatik.se

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet

Box 5428

114 84 Stockholm

Tel. 08-5195 5300

Fax 08-411 22 14

E-post: mgl@myntkabinettet.se

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Monica Golabiewski Lannby

Prenumerationer:

Pris 200 kr/år (8 nr)

Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från

Gunnar Ekströms stiftelse

samt Sven Svenssons stiftelse.

För insänt, ej beställt, material
ansvaras ej. SNT:s texter och bilder
lagras elektroniskt och publiceras
i pdf-format på SNF:s och KMK:s
hemsidor. Den som sänder material
till SNT anses medge elektronisk
lagring/publicering.

Tryck:

Alfa Print, Sundbyberg

ISSN 0283-071X

Föreningens aktiviteter

Hösten 2009

SEPTEMBER

30 Föreningskväll Plats Banérgatan 17

18.00 Föreläsning av Per Larson: *Ryska medeltidsmynt*. Per berättar om den ryska myntningen 1350-1700 med utgångspunkt i sin bok *Ryska droppar* (KMK 2006). Tag gärna med egna ryska mynt från denna period för diskussion. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

Per Larson
30 september

OKTOBER

28 Föreningskväll Plats Banérgatan 17

18.00 Föreläsning av Gabriel Hildebrand: *Fotografering av numismatiska föremål*. Gabriel beskriver tekniken med digitalkamera. Här ges chansen att få ta del av en experts kunskaper inom området. Han är den som har störst erfarenhet i Sverige av att fotografera numismatiskt material. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

NOVEMBER

21 Myntets Dag Plats Kungl. Myntkabinettet

Detaljerat program i oktober- och/eller novembernumret av SNT.

Varmt välkomna!

Kungl. Myntkabinettets verksamhet

Delar av Kungl. Myntkabinettets sommarutställning med Lennart Nilssons bildreportage från Riksbanken och Kungl. Myntverket från 1950-talet flyttar till Tumba Bruksmuseum och visas där under hösten.

Efter en lyckad och välbesökt föreläsningsserie under våren kommer KMK att erbjuda en ny i höst med start onsdagen den 16 september. Vi återkommer på hemsidan – www.myntkabinettet.se – med en lista på föreläsare, ämnen samt datum för föreläsningarna.

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan.

Kansli: Obs! Ny besöksstid: onsdagar kl. 10–12, 13–16.

Stängt: midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6. Buss 2, 43, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: måndag – söndag kl. 10.00–16.00.

Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13.00–16.00.

www.myntkabinettet.se

Tumba Bruksmuseum

Adress: Sven Palmes väg 2, Tumba. Pendeltåg; buss 725.

Utställningar: sept. – maj, lörd.–sönd., juni – aug. tisd.–sönd., kl. 11.00–16.00.

www.tumbabruksmuseum.se

Ovidius, Karl IX och Göteborgs grundläggande

Av Peter Sjökvist

Bruket av latinska citat på svenska kungamedaljer har tidigare kortfattat behandlats av Emanuel Svenberg.¹ Hans uppbygg var ganska anspråkslöst, men artikeln äger sitt värde genom dess redovisning av ett urval lokaliserade texter ur den väldiga litteraturen på latin. Kommentarer till dem är dock lite väl koncisa och läsaren anar ofta att det finns många aspekter kvar att belysa i det intertextuella spel som faktiskt äger rum. Misstanken väcks också att Svensbergs urval i alltför stor utsträckning har baserats på förhoppningen att finna en enkel förklaring till dess innebörd i varje enskilt fall.

När Bo Svensén några år senare utförde ett liknande arbete med de antika citaten på Svenska Akademiens minnespenningar nyanserades bilden av processen bakom återbruket av tankvärda ord från de gamle väsentligt.² Författaren tar där i större utsträckning hänsyn till citatens ursprungliga utformning och kontext i relation till det nya sammanhanget. Han ger dessutom värdefull information om översättningar och ställningstaganden hos medaljernas idégivare, främst Gudmund Jöran Adlerbeth. Analysen av medaljtexterna fokuserar främst på i vilken utsträckning ingrepp har gjorts för att anpassa dem till de aktuella omständigheterna. I själva uttolkandet av medaljernas budskap har Svensén tvingats vara tämligen kortfattad eftersom antalet behandlade nummer är så stort.

Det väldiga associationskomplex som kan åtfölja ett väl valt citat skall nämligen inte underskattas. Här kan givetvis den intention, som medaljernas idégivare har haft, skilja sig från vad som faktiskt gått fram till budskapets mottagare, hur litterärt bildade och bevandrade dessa än varit. Dessutom kan man utgå från att

de senare har kunnat läsa in såväl oavsedda nyanser som mindre troliga avsikter i den färdiga produkten. Allt hänger samman med i vilket sammanhang citatet återanvänds.

För att i någon mån belysa ovanstående aspekter skall vi här se närmare på bruket av ett specifikt citat på en medalj över en svensk kung. Vald för ändamålet är en av de medaljer som slogs över Karl IX med anledning av Göteborgs grundande.³ Uttrycksfullheten i fransidans text tillsammans med symbolspråket på medaljens bilder – starkt besläktat med emblematiken som det är – lär inte undgå någon. Där meddelas kortfattat och på litet utrymme ett budskap ur en

vid historisk, idéhistorisk och litterär kontext, och dess propagandafunktion är uppenbar.

Efter några korta ord om staden Göteborg och medaljens åtsida presenteras här ett förslag till tolkning av dess viktigaste ärenden.

Göteborg

Årtalet 1610 är angivet på medaljen som emellertid inte slogs förrän efter 1621.⁴ Det Göteborg som avses och avbildas på fransidan är alltså den stad som fick sina privilegier 1607 och var belägen på Hisingen mitt emot Älvsborgs slott på andra sidan Göta älv. Den grundades egentligen för en grupp nederländare som kallats

Medalj över staden Göteborgs anläggning. Hd 12. Diam 56 mm.

Foto: Gabriel Hildebrand, KMK.

till Sverige för kopparhandelns skull. Karl IX:s Göteborg blev mycket kortlivat, redan 1611 förstördes det under kriget med danskarna. Den nuvarande staden, Gustav II Adolfs Göteborg, började byggas åtta år därefter och fick sina privilegier 1621.⁵ Medaljen slogs således till minne över den tidigare stadsbebyggelsen, troligen också med avsikten att betona dess kontinuitet med det Göteborg som nu börjat ta form.

Åtsidan

Åtsidan visar Karl IX med krona på huvudet och svärd i handen. Till höger ses riksvapnet, till vänster riksäpplet och spiran på ett bord. Bredvid står årtalet 1610. Dess texter lyder med normaliserad stavning och upplösta förkortningar: *Carolus IX, Dei gratia Suecorum, Gothorum, Vandalorum, etc. rex, civitatis Gothoburgensis primus fundator et conditor* [Karl IX, med Guds nåde svears, göters, venders, etc. konung, Göteborgs stads förste grundläggare⁶], samt: *Iehovah solatium meum* [Gud min tröst]. Det senare var kungens valspråk. Överst återfinns det hebreiska tetragrammet. Om både texterna och tecknen på åtsidan är mycket lättillgängliga för avnämarens tolkning – här möter vi främst olika symboler för konungens makt – konstaterar man snabbt att större insatser krävs för att klargöra fransidan.

Fransidan

På medaljens fransida finns en ek med stor krona mellan några berg. På stammen hänger Göteborgs vapensköld. Vid sidan ses själva staden och Älvsborgs slott på dess motsatta sida. Devisen, som är ett direkt citat från Ovidius' *Remedia amoris* 85f, lyder med normaliserad stavning och upplösta förkortningar⁷:

*Quae praebebat latas arbor
spatiantibus umbras,*

Quo posita est primum tempore virga fuit.

I Emanuel Svenbergs översättning har den fått följande ordalydelse:

Detalj med trädet på medaljens fransida.
Foto: Gabriel Hildebrand, KMK.

Det träd, som erbjuder vandrarna
vidsträckt skuggor,
var blott en telning vid den tid då det
först planterades.

Som en kommentator till Ovidius' verk har uttryckt det är rörelsen framåt långsam och värdig i dessa två rader på versmåttet elegiskt distikon genom den rikliga förekomsten av versfoten spondé, vilken består av två långa stavelser. Därigenom får läsaren också en känsla för trädets majestätiska omfång.⁸

Även återbruket av raderna kräver några anmärkningar. Svenberg lokaliserade själv versernas ursprung i samband med sitt översättningsarbete men avstod från att ta upp det till behandling. Vid sidan av det mest uppenbara budskapet, som är ganska enkelt att ta till sig, finns flera viktiga nyanser att identifiera. Dessutom ser vi att användningen av det klassiska citatet här på ett övertydligt sätt visar på riskerna med övertolkning.

Ovidius

Det grundläggande är givetvis att Ovidius' ord skall få medaljens avnämare att jämföra den nygrundade stadens förutsättningar med hur den uråldriga eken – som från början bara hade varit ett litet skott – nu växt upp till ett mycket gammalt, stadigt och djupt rotat träd. Även om Göteborg såg obetydligt ut i nuläget – både vid det år som står på medaljen och när den slogs – kunde det precis som eken med tiden växa upp och bli stort och imponerande. Dess stadiga rötter skulle göra staden motståndskraftig

mot allsköns faror, och med sin vida krona skulle den ge sina invånare skugga och skydd.

Om man granskar den snävare kontext från vilken citatet har hämtats befästs denna tolkning. De två rader som föregår vårt ställe, raderna 83f. i *Remedia amoris*, lyder:

*Nam mora dat vires, teneras mora
percoquit uvas,
Et validas segetes quae fuit herba, facit.*

Ty tidens gång ger kraft, tidens gång får
späda druvor att mogna,
och gör det, som en gång var gräs,
till kraftig gröda.

Härefter kommer det stycke som har hamnat på medaljens fransida och helt klart är att dess budskap är detsamma. Med tiden växer det som är litet och anspråklöst till sig och får kraft och styrka. Men i än högre grad är egentligen de rader som följer av relevans för oss. Där finns en direkt förklaring av vad som menas med trädmetaforen. I *Remedia amoris* 87f läser man:

*Tum poterat manibus summa
tellure revelli:
Nunc stat in immensum viribus aucta suis.*

Då kunde det ryckas bort med händerna
från den översta jorden,
nu reser det sig mot höjden,
efter att ha stärkts av sina egna krafter.

När trädet var ett litet skott var det sårbart och svagt. Men nu efter en lång tid har trädet växt sig högt och starkt. Likadant är det för städer. Tillsammans ger de sex raderna från Ovidius en klar bild av vad som avses. Till saken hör att dessa också i sitt ursprungliga sammanhang används metaforiskt. Låt oss därför se närmare på den vidare kontext i vilken de ingår.

Själva verket *Remedia amoris* [kärlekens botemedel] är egentligen en lärodikt på 814 versrader och det som lärs ut är hur man gör sig fri från kärlek. I den elegiska kärlekspoesin är denna i regel obotlig, men Ovidius menar i sin dikt att man måste försöka bli kvitt kärleken om den orsakar lidande. När vår sex rader långa passage dyker upp, vilket sker ganska ti-

digt, har författaren endast annonserat sin avsikt med sitt verk och anhängit Apollon om assistans i företaget. I rad 79 kommer det första rådet om hur skadlig kärlek skall undvikas: man skall kväva den i sin linda.

*Dum licet, et modici tangunt
præcordia motus,
Si piget, in primo limine siste pedem.
Opprime, dum nova sunt,
subiti mala semina morbi,
Et tuus incipiens ire resistat equus.*

Medan det ännu är möjligt, och måttliga rörelser rör vid ditt hjärta, om de grämer dig, gör halt vid dess första tröskel. Utplåna den plötsliga sjukdomens onda frön, medan de ännu är nya, och låt din häst bromsas just när den skall starta.

Direkt härefter följer de sex rader som vi mötte ovan. Medaljens citat hör alltså ursprungligen hemma i ett sammanhang där läsaren uppmanas att hindra en skadlig kärlek att växa till, eftersom allting lättast hejdas i sin begynnelse.

Nu är det enkelt för oss – just som det var för de första avnämare som kände till citatets ursprung – att konstatera att det endast är den sexradiga passage vi ovan omnämnde som den snävare kontexten, som är av relevans för förståelsen av medaljen. Medan den sjukliga kärleken skulle hindras att växa hos Ovidius, eftersom den då blir starkare, är det just tillväxt som är målet med den nygrundade staden Göteborg. ”Låt er inte nedslås av stadens nuvarande litenhet”, tycks medaljen vilja säga. ”Även den orubbligt gedigna eken har en gång bara varit ett litet skott”.

Vad vi ser är alltså ett återbruk av två rader som ursprungligen ingått i ett helt annat sammanhang. Risken för intertextuell övertolkning finns men lär inte vara särskilt stor. Valet av eken som symbol för den nygrundade staden känns övertygande.

Trädet

Att just eken står för fasthet och kraft är välbekant för oss alla också i dag, även om en av våra stora bankers bruk av den känns ganska ironisk just

FIRMISSIMA CONVELLI
NON POSSE.

Ur *Alciatos Emblemata*.

i dessa tider av finanskris och ekonomisk osäkerhet. På samma sätt var det i medaljens samtid. I emblematiken är den vanligt förekommande i just denna betydelse.⁹ Ovan ser vi en bild med överskrivet motto ur Andrea Alciatos *Emblematum liber* (1531).¹⁰ Texten är i översättning: ”det stadigaste kan inte ryckas upp”. För övrigt är svenskans ord *robust* etymologiskt besläktat med latinets *robur*, vilket i synnerhet avser ekens trä.¹¹ Denna aspekt av vår symbol är alltså okomplimerad.

Mindre bekant är det kanske att just träd – vid den tid då medaljen slogs – inte var en helt ovanlig metafor för kungen eller någon annan mycket mäktig person. Vi måste visserligen anta att eken på vår medalj i första hand syftar på staden Göteborg i öst *framtida* skede, dels eftersom dess vapensköld tydligt hänger på trädets stam, dels på grund av devisens budskap. Likväl är det troligt att idégivaren eftersträfvade en möjlighet till dubbelhet i tolkningen.

Vi kan också utgå från att vissa av samtidens avnämare med eken här associerade till Karl IX själv, till vilkens ära medaljen ju hade slagits. Denne håller sina skyddande grenar över den nygrundade och späda staden. Åtsidans bild av kungen, med alla dess maktsymboler, visar ju att det trots allt är hans förhålligande som är det absolut viktigaste. Jämför exempelvis hur Erik XIV:s relation till undersåtarna hade prisats i

en kröningsdikt av Henric Mollerus (1528-1567) några decennier tidigare (översatt från latin¹²):

De skall vila under din spira, liksom
under ett
vidsträckt träd, och trygga döljas under
dina händer.
Liksom eken är mycket kraftig och stark,
och sänder
ned sina djupa fötter i jordens mörka
innandöme,
och ihärdigt hakar sig fast där med sina
stadiga rötter,
för att den inte lätt skall kunna
ryckas upp av stormar och regn,
så skall också du vara ståndaktig, och
njuta en varaktig ära,
och göra ödets vindar och hot till intet.

Här skildras Erik som en vidsträckt ek – för övrigt med flera ekon från Ovidius¹³ – vilken med grenarna skyddar medborgarna i landet. Kungens styrka och fasthet gagnar dem alla. Liknande bruk av trädet som symbol för kungar och prinsar finner man bland annat även hos Petrarca och den med medaljen samtida svenske latin-skalden Sylvester Johannis Phrygius (1572-1629), sedermera Göteborgs förste superintendent. I den senares *Threnologia dramatica* (tryckt 1620, men författad runt sekelskiftet 1600) säger gudinnan Astraea i en dialog med Johan III:s son, hertig Johan av Östergötland, följande om hertigens framlidne fader (verserna 99f.), översatt från latin:

De hade ett skydd under denna din faders
skugga (liksom från ett träd).
Han var en ljuv lindring för dem som
blivit våldsamt ansatta.

Här är det de gudfruktiga människorna som funnit skydd under den fromme Johan III:s grenar.¹⁴ Det metaforiska bruket av ett träd som representant för konungen ligger således i högsta grad i tiden när medaljen slås.

Än i dag är trädet en flitigt använd symbol inom kristendomen i allmänhet. I första hand är det då *livets träd* och *kunskapens träd* från Första Moseboks andra och tredje kapitel som avses.¹⁵ Även om de inte är av direkt relevans i vårt fall får vi förmoda, att de huvudsakligen positiva konnota-

tioner och uppbyggliga associationer som väcks genom dessa föreställningar också finns med i bakgrunden när trädet dyker upp i detta sammanhang.

Vurmen för ordspråk

Här tillkommer ytterligare en detalj som gör bruket av de två raderna från Ovidius betydligt mer förståeligt. De hade nämligen sedan länge fått ett eget liv, så att säga, och återgavs ofta i vissa varianter i den ymniga vishetslitteraturen vid denna tid.¹⁶ Tänkvärda ord från de klassiska författarna samlades då allt som oftast i egna volymer ordnade under särskilda temata. Syftet var inte endast att de skulle vara moraliskt uppbyggliga. Det handlade också om att läsarna skulle få hjälp att tillägna sig förebildliga sentenser för att fullända sitt eget latin, stilistiskt, grammatiskt och metriskt enligt klassiskt mönster.¹⁷

Medaljens antika citat, som så många andra, hade alltså för länge sedan lösts från sin ursprungliga kontext. Därför möter vi det ofta i den samtida litteraturen i de mest skilda sammanhang, långt från Ovidius' kärleksbekymmer. I Paolo Manuzios redigerade version av Erasmus' Adagia finner vi det exempelvis i samband med barnuppföstran: barn skall lära sig goda seder, eftersom de som vuxna har mycket svårt att lära sig överhuvudtaget.¹⁸ I Henning Arnisaeus' *Doctrina politica* dyker det upp i samband med rådet att man i en stat måste vara vaksam också på de minsta oroligheter. Växer de till sig kan de sluta i uppror och kaos.¹⁹ I Janus Gruterus' *Bibliotheca exulum* har de helt enkelt bara placerats under rubriken *Parvae rei* [små saker].²⁰ Vad gäller den fria behandlingen av Ovidius' citat befinner sig medaljens idégivare således i mycket gott sällskap.

Göteborg, eken och Karl IX

Nu sitter ju vi – precis som de som slog medaljen – faktiskt inne med facit till hur det gick med Karl IX och hans Göteborg. Den goda förhoppning som medaljen uttrycker hade kommit på skam redan år 1611.

I april startade Kalkmarkkriget, vilket ledde till Göteborgs förstörelse. Den 30 oktober samma år gick kungen ur tiden och efterträddes av sonen Gustav II Adolf, vilken 1612 fick se hur Älvsborg erövrades. Den lösen på en miljon riksdaler som krävdes för dess tillbakalämnande känner vi till än i våra dagar.

Vi måste således utgå från att medaljens idégivare har velat se på Göteborgs grundläggande i ett vidare perspektiv. Stadens tidigare historia var då en del av dess nuvarande och Karl IX räknades helt enkelt som grundaren för båda. I avsikten att minnas det tidigare försöket att bygga staden ingick nog rentav en önskan att skyla över dess misslyckande. I annat fall kan vi endast konstatera att Karl IX:s stad inte växt upp till ett stort och ståtligt träd, i stället "rycktes det bort med händerna från den översta jorden", för att tala med Ovidius. Det ödet hade inte ens kungens vida grenar kunnat skydda ifrån.

Litteratur

Alciato, A.: *Emblematum liber*. Augsburg 1531.

Arnisaeus, H.: *Doctrina politica in genuinum methodum, quae est Aristotelis* ... Amsterdam 1651.

Gruterus, I.: *Iani Gruteri Bibliotheca Exulum: seu Enchiridion Divinae Humanarum Prudentiae* ... Frankfurt am Main 1625.

Henderson, A. A. R.: *P. Ovidi Nasonis Remedia Amoris edited with Introduction and Commentary by A. A. R. Henderson*. Edinburgh 1979.

Henkel & Schöne = *Emblemata. Handbuch zur Sinnbildkunst des XVI. und XVII. Jahrhunderts*. Herausgegeben von Arthur Henkel und Albrecht Schöne. Stuttgart 1967/1996.

Hildebrand, B. E.: *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer*, vol. 1. Stockholm 1874.

Lexikon der Christlichen Ikonographie. Ed. Engelbert Kirschbaum (vols. 1–4) and Wolfgang Braunsfels (vols. 5–8). Freiburg 1968–1976.

Lilienberg, A.: *Stadsbildningar och stadsplaner i Götaälvs mynningsområde från äldsta tider till omkring adertonhundrade*. Göteborg 1928.

Manuzio, P.: *Adagia optimorum utriusque linguae scriptorum* ... Oberursel 1603.

Menzinsky, H.: *En studie av Karl IX:s mynthistoria*, del 2. Kivik 2007.

Mollerus, H.: *Sertum Musarum, in Illustrissimi ac Potentissimi Principis ac Domini D. Eriici Suedorum, Gothorum & Vandalorum Regis Coronatione. Autore Henrico Mollero Hesso*. Königsberg 1561.

Moss, A.: *Printed Commonplace-Books and the Structuring of Renaissance Thought*. Oxford 1996.

— *Renaissance Truth and the Latin Language Turn*. Oxford 2003.

Oxford Latin Dictionary. Oxford 1968–1982.

Sjökvist, P.: *The Early Latin Poetry of Sylvester Johannis Phrygius*. Edited, with Introduction, Translation and Commentary. Uppsala 2007.

Stiernstedt, A. W.: *I Göteborg slagna mynt samt dit hänförliga medaljer*. Göteborg 1878.

Svenberg, E.: "Hur citerades latintexter på svenska kungamedaljer". *Numismatiska meddelanden XXXIV* (1983), ss. 197–206.

Svensén, B.: "Stålblanka romarcitat i silver. Om latinska inskrifter på Svenska Akademiens minnespenningar". *Symbolae Septentrionales. Latin Studies Presented to Jan Öberg*. Stockholm 1995, ss. 361–384.

Walther = *Proverbia sententiaeque Latinitatis medi ac recentiores aevi. Lateinische Sprichwörter und Sentenzen des Mittelalters und der frühen Neuzeit in alphabetischer Anordnung*, vols. 1–9, hrsg. von Hans Walther und Paul Gerhard Schmidt. Göttingen 1963–1986.

Noter

¹ Svenberg 1983.

² Svensén 1995.

³ Beskriven som nummer 12 under Karl IX i Hildebrand 1874, s. 87f.

⁴ Hildebrand 1874, s. 88, Stiernstedt 1878, s. 4 och Menzinsky 2007, s. 359 (den sistnämnde har dock också den vilseledande uppgiften att medaljen är "präglad efter Konung Karls död, någon gång mellan 1611–1673" [min kursivering]).

⁵ Se vidare Lilienberg 1928, s. 115–147.

⁶ Översättningarna av de latinska medaljtexterna är gjorda av Emanuel Svenberg. Svenbergs översättning finns tillgängliga på Uppsala Universitets myntkabinets hemsida på www.gustavianum.uu.se/node/110. Övriga översättningar från latinet i föreliggande artikel har utförts av författaren.

⁷ Det bör betonas att både Hildebrand (1874, s. 88) och Menzinsky (2007, s. 360) har läst ut devisen felaktigt. Båda har läst medaljens *E* som *erat*, vilket omöjligt kan vara korrekt eftersom versen då blir fel. Menzinsky har dessutom felaktigt återgivit medaljens *QVAE* med *QVA* och läst in nasalstreck-*et* över *V* i *VBRAS* som *VIBRAS*. Den senares konsekventa utelämnande av nasalstrecken i återgivningen av medaljdevisen bör också starkt ifrågasättas.

- ⁸ Henderson 1979, s. 52.
⁹ Se Henkel & Schöne, cols. 219ff.
¹⁰ Alciato 1531, fol. C8.
¹¹ Jfr *Oxford Latin Dictionary*, s.v. *robur*.
¹² Mollerus 1561, fol. C3r.
¹³ Jfr *Ov. met.* 1.106 och 1.565.
¹⁴ Sjökvist 2007, s. 214f.
¹⁵ Se vidare *Lexikon der christlichen Ikonographie*, s.v. Baum.
¹⁶ Se exempelvis Walther, 23049 och 24849.
¹⁷ Se vidare exempelvis Moss 1996 och 2003.
¹⁸ Manuzio 1603, s. 105. Jfr Sjökvist 2007, s. 307.
¹⁹ Arnisaes 1651, s. 516f.
²⁰ Gruterus 1625.

Ett ryskt plåtmynt i Smålands museum

Ryssland. Katarina I.
Jekaterinburg, 1 kopek 1726.
Mått 24x23 mm, 16,46 g.
Foto: Jörgen Ludwigsson,
Smålands museum.

Peter Sjökvist är fil. dr i latin och forskare vid Institutionen för lingvistik och filologi, Uppsala universitet.

Föreningar

Myntklubben Skilling Banco

är en klubb för alla som är intresserade av gamla mynt, sedlar och medaljer m.m. Vi träffas en gång i månaden. Klubben anordnar föredrag, myntauktioner och resor till andra myntklubbar och olika museer.

Hösten 2009

10/9 Håkan Widjestränd:
Jakten på rariteterna.

-/10 -/5 Höst- eller vårresa
Planering av resan görs på
september- eller oktobermötet.

8/10 Köp, byt och sälj.

12/11 Per-Göran Carlsson:
*Hur man skapar ett numismatiskt
arbetsbibliotek.*

10/12 Diskussionsafton med julbord.

Möteslokal:

ABF (Sparbankshuset),
Snickaregatan 20, Linköping,
konferensrum Linnéan,
plan 3, kl. 18.30-22.00.

www.mksb.se

I Smålands museums myntkabinett finns en rikhaltig samling av ryska kopparmynt. Därbland ett litet plåtmynt som enkelt kan beskrivas enligt följande: Katarina I. Kopek 1726. Ensidig, koppar 24x23 mm. Vikt 16,46 g. I mitten stadsvapnet och den krönte dubbelörnen i rund mittcirkel delande årtalet 1726. Överst ordet kopek och längst ned myntorten Jekatrinnburg på ryska.

Beslut om prägning av dessa fullvärldiga kopparmynt efter svenskt mönster kom under Peter den stores sista levnadsår 1725. Myntförordningen är utfärdad den 4 februari 1726 och myntorten är Jekaterinburg – under sovjettiden kallad Sverdlovsk – på gränsen mellan Ryssland och Sibirien.

Bakgrunden till den ryska produktionen av plåtmynt var, liksom i Sverige, de stora naturtillgångarna av koppar. Mynten skulle fungera som både betalningsmedel och råvara. Nästan alla har årtalet 1726 och är präglade i nominalerna 1, ½, ¼ rubel, 10, 5 och 1 kopek efter 1 rubel = 100 kopek.

Bortsett från 10 kopek (*grivna*) med en upplaga på 325.000 exemplar var produktionen mycket blygsam. Av den lägsta nominalen, som närmast liknar en svensk kopparklipping, blev endast något hundratal präglade. Det är känt att prägningen var problemfylld när det gällde de högre valörerna.

Någon större cirkulation utanför myntorten torde inte ha förekommit eftersom myntningen stoppades redan den 30 december 1726. De mynt som då fanns i lager sändes tillsammans med indragna mynt som metall till Moskva för myntning till "vanliga" 5-kopeker. Av dessa plåtmynt har endast ett mycket litet antal bevarats till våra dagar.

Vårt exemplar kom till "Wexjö Kongl. Gymnasii Myntkabinett" den 27 juli 1794 tillsammans med 142 stycken andra mynt, medaljer och

polletter. Den generöse givaren var hovkvartermästaren Daniel Gude (de) Gedda på Oijhult i Jönköpings län, död 1808. Gåvan mottogs av biskop Olov Wallqvist som 1792 grundlagt myntkabinettet, som då tillsammans med biblioteket var inrymt i domkyrkotornet.

Denna Wallqvists skapelse drabbades 1803-1804 av svåra stölder. Tjuvarna var två "mindre stadgade" gymnasieynglingar. Det som i stort sett blev kvar efter plundringen var lägre silver- och kopparvalörer, däribland kopeken 1726. Den är i gott skick, men visar samtidigt tydliga spår av att någon tid ha varit i den allmänna rörelsen.

Vi är både stolta och glada att kunna visa ett mynt som möjligen i denna nominal är det enda originalexemplaret i Sverige.

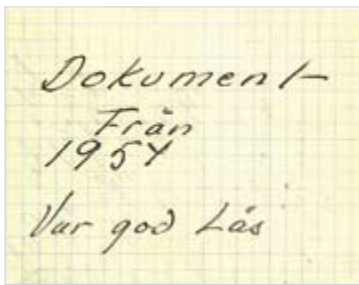
Sonny Serrestam

Litteratur

Berggren, E. G.: *Den ryska kopparmyntningen, en kortfattad översikt*. Skövde 1968.

Brekke, B. F.: *The copper coinage of imperial Russia*. Malmö 1977.

Rundqvist, G. H.: *Förteckning över Växjö högre allmänna läroverks mynt och medaljsamling*, del IV. Växjö 1935. På sid. 61 är myntet förtecknat utan proveniens som "ensidig klipping".

Hälsning 1954 från Myntverkets medarbetare!

Vid grundförstärkningsarbeten i Myntverkstaden i kvarteret Kungliga Myntet, Stockholm, hittades den 26 november 2007 en papplåda under plankgolvet i det rum som ursprungligen varit myntdirektörens rum.

Pappkartongen, mått 110x155x55 mm, var sammanbunden med papperssnöre och förseglad med lacksigill, som stämplats med en tvåkronas båda sidor. På kartongens lock fanns antecknat: "Hej" 1954, och uppmaningen: Tag upp denna låda.

I lådan låg ett hopviktt, smårutigt pappersark med texten: Dokument från 1954, Var god läs. Inuti det hopvikta pappersarket fanns ytterligare ett smårutigt pappersark – ett brev till framtiden – med följande text (smärre ändringar av red.):

Myntverket d 15-2-1954
"Hej"!

Det här golvet lades den 25 Feb 1954. Vi voro då 4 st räknare här som hette Rolf Jonsson, Sture Karlsson, Gunnar Strand, Sven Wenström. Under tiden som golvet lades arbetade vi inne på präglingen. Där voro Lennart Karlsson, Gayen, Joel Svensson. Vi arbetade då i skift. Det gjordes mycket pengar denna tid. Detta är skrivet på natten kl. ½ 11. Våra löner voro ej så feta. Högsta lön nu är 841 kr. i månaden. Men det är dyra tider, kaffet kostar, bara det, 13 kr kg.

Myntdirektören hette denna tid Torsten Svensson, kamreren Löwen-

Myntverket d 15-2-54
"Hej"!
Det här golvet lades den 25 feb 1954. Vi voro då 4 st räknare här som hette Rolf Jonsson, Sture Karlsson, Gunnar Strand, Sven Wenström. Under tiden som golvet lades arbetade vi inne på präglingen. Där voro Lennart Karlsson, Gayen, Joel Svensson. Vi arbetade då i skift. Det gjordes mycket pengar denna tid. Detta är skrivet på natten kl. ½ 11. Våra löner voro ej så feta. Högsta lön nu är 841 kr. i månaden. Men det är dyra tider, kaffet kostar, bara det, 13 kr kg.

Myntdirektören hette denna tid Torsten Svensson, kamreren Löwen-
Lindberg, och hette Tore Almquist. Vår pensions-
ålder var nu 60 år. Vi voro
färdiga att gå till ålder och
skulle ha varit där om vi hade
stannat här. Men det var
alltså och vi hade varit
här länge. Detta skrev vi
Moses. Han började vid detta verk
1852 och slutade 1913. Han var här
i 61 år. Det var rekord. Packmästaren
hette nu Lindby. Han var styv på
alla saker, men inte på
att stuka.

hjelms, verkstadsingenjören Tore Alm-
qvist. Vår pensionsålder nu är 60 år;
men före oss fick den som orkade ar-
beta till han dog. Den äldste, och som
hade varit här längst bland oss, hette
Moses. Han började vid detta verk
1852 och slutade 1913. Han var här
i 61 år, troligtvis rekord. Packmästaren
hette nu Lindby. Han var styv på
att stuka * morötter åt råttorna.

Vänliga hälsningar
Rolf Jansson

Not

* Att lagra i stuka innebär att man lagrar grönsaker utomhus på en plats med god dränering, alternativt gräver ut jorden och fyller botten med sand. På detta läggs grönsakerna. Därefter täcker man dem med halm. När temperaturen sjunker lägger man på jord och granris, löv, mattor eller dylikt. Förf.

Foto: författaren.

Vicki Wenander
Antikvarisk kontrollant 2007

HÅKAN WESTERLUND
MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

Unikt gravfynd med 1100-talsmynt i Skänninge!

När Riksantikvarieämbetet i maj i år återupptog undersökningen av de medeltida gravarna i Skänninge – Sankt Olofs dominikan-konvent – i Östergötland kunde man konstatera ett helt sensationellt gravfynd!

Graven hade undersökts tidigare och det nya fyndet gjordes endast några centimeter från den plats där man tidigare avslutat grävningen. En mängd penningar, brakteater, som arkeologerna inte kände igen, påträffades mellan den gravlagdes ben. Medan man fortfarande undersökte fyndet i graven kontaktades under-tecknad vid Kungl. Myntkabinettet. Genom beskrivningar per telefon kunde mynten bestämmas till Knut Eriksson, kung 1167-1196 och son till Erik den helige (LL IA, 109 ex). Här fanns även mynt som förs till ärkebiskopen i Uppsala (LL IB, 18 ex).

Under pågående samtal hittades det ena myntet efter det andra och snart var man uppe i (vad som senare skulle visa sig) sammanlagt 127 stycken, en hel del av dem halverade. Mynten anses vara präglade i Svealand, Sigtuna, under 1180-talet.

När man undersökte skelettet vidare under dagen framkom ytterligare närmare hundra mynt liggande tillsammans som i en rulle. Dessa mynt låg i midjehöjd, vid mannens högra höft, och man kan förmoda att de ursprungligen förvarats i en numera förmultnad penningpung, som den gravlagde haft fäst vid höften vid sin död. Mynten är små och inledningsvis trodde man att det rörde sig om endast ett trettio-tal mynt. Mynten visade sig vara gotländska (LL XX:1b-2) och sannolikt präglade under samma period som de andra mynten, ca 1180. Men här bland finns även tre halverade svealandsmynt av samma typ som i det först nämnda fyndet.

Den gravlagde var en ung man, omkring 20-23 år gammal. Det händer då och då att mynt påträffas i gravar, i synnerhet från vikingatiden. Men två större myntsamlingar i samma medeltida grav pekar på att denne man sannolikt haft en särskild betydelse i samhället i slutet av 1100-talet. Möjligen var han en handelsman med speciell funktion, kanske som växlare.

Den arkeologiska undersökningen utfördes av Riksantikvarieämbetet, UV Öst, Linköping, och leddes av Annika Konsmar, Hanna Menander och Magnus Stibéus. Den aktuella graven låg i utkanten av den kyrkogård som undersöktes och torde inte tillhöra klostret, vilket grundades först år 1237. Graven är alltså äldre än Sankt Olofs kloster och fanns där redan när detta byggdes. Vidare efterforskningar pågår.

Mynten finns nu på Kungl. Myntkabinettet, där konservator Sophie Nyström preparerar fram dem ett och ett, rengör dem från sand och jord samt tar bort silverklorid på mynten.

Hela fyndet kommer att publiceras i detalj. Men redan nu kan nämnas att det hittills så sällsynta myntet med inskriften KANVTVS framkommit i flera exemplar samt att en ny mynttyp finns i fyndet.

Monica Golabiewski Lannby

Fyra av de välbevarade penningarna från 1100-talets slut funna i en mansgrav i Skänninge.

Längst ned ses en inte tidigare känd mynttyp från Knut Erikssons tid.

Foto: Gabriel Hildebrand.

VÄLKOMNA TILL

Kungl. Myntkabinettets museibutik

Slottsbacken 6
Stockholm

Tel.: 08-5195 53 04
konferens.butik@myntkabinettet.se

Svenska och skandinaviska
mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska
jubileumsmynt, årsset samt småmynt.
Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

www.nmh-mynt.a.se

Zimbabwe

Det förbrukade förtroendet

Inflationen i Zimbabwe nådde tidvis 2.800 biljoner procent i årstakt under 2008 och arbetslösheten uppgick till över 90 procent.

Regimen i Zimbabwe, med diktatorn Robert Mugabe i spetsen, genomförde i början av 2000-talet omfattande jordbruksreformer, ovarsamt och med bristfällig legitimitet. Detta kom att underminera ekonomins yttersta fundament, *förtroendet*, och fick ödesdigra konsekvenser åren som följde. I ett samhälle där staten själv ser mellan fingrarna med – eller rentav sanktionerar – lagbrott och medborgarnas möjlighet till juridisk upprättelse är obefintlig upphör förtroendet för samhällsbygget. I en sådan miljö saknas incitament att utveckla – eller ens upprätthålla – någon form av ekonomisk aktivitet.

Zimbabwes accelererande underskott i de offentliga finanserna och bytesbalansen har under 2000-talet i praktiken finansierats med hjälp av sedelpressen, vars kapacitet tidvis verkar ha varit det enda som förhindrat ännu högre inflation.

Händelseutvecklingen i Zimbabwe gör oss alla smärtsamt påminda om att dagens valutor saknar faktiskt ekonomiskt värde. En sedel är i sin essens förtroendet för samhället förkroppsligad. Det samhälle som inte åtnjuter medborgarnas förtroende har i praktiken förverkat sin möjlighet att hålla sig med väl fungerande och praktiska pappersmynt. Den sedan länge ohan-

Foto: Tsvangirayi Mukwazhi / AP / SCANPIX.

terliga zimbabwiska dollarn upphörde under början av 2009 att användas som betalningsmedel, detta efter att

till och med den zimbabwiska staten gått över till att använda utländska valutor såsom sydafrikanska rand, US-dollar och euro.

I en tid kännetecknad av kallt krig proklamerade en annan despot att "varje land har sin egen armé: sin egen eller någon annans". Hade Mao Tse-tung levt länge nog att uppleva dagens världsekonomiska kris hade han kanske tillagt att detsamma gäller valutor.

*Joakim Thulin
Fil.kand. i ekonomisk historia,
Stockholms universitet
Praktikant vid
Kungl. Myntkabinettet
våren 2009*

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

Sedlar i upplösning – sedlar i Zimbabwe

Zimbabwe har under sin korta självständighet haft en turbulent ekonomisk historia - något som reflekteras i landets sedelhistoria. Sedan 1980 har landet vid fyra tillfällen utfärdat en ny dollar, allt eftersom den gamla dollarn blivit omöjlig att hantera. Genom att följa utgivningen av sedlar kan den intresserade få en bra inblick i hur inflationen stegrats och till slut nått sin höjdpunkt.

Den första dollarserien – med förkortningen ZWD – utgavs 1980, de första åren i låga valörer men under 1990- och 2000-talen på succesivt allt högre belopp. Inledningsvis var säkerhetsdetaljerna få, *The Reserve Bank of Zimbabwe* (RBZ, motsvarigheten till vår Riksbank) förlitade sig på guillochemönster¹.

Undan för undan blev dock säkerheten högre, bland annat tillkom ett holografiskt folieband. Designen på sedlarna från den första dollarserien var jämförelsevis invecklad. Alla sedlarna i serien fick ett vattenmärke i form av en fågel i relief – Zimbabwe statsvapen. På sedlarnas framsida trycktes en illustration av *Chiremba Balancing Rocks*, en unik geologisk formation utanför Harare. Denna illustration har på ett eller annat sätt gått igen på alla sedlar som utgivits i Zimbabwe sedan självständigheten.

Under 2003 eskalerade inflationen i takt med att jordbruksreformer drevs igenom. Det blev allt svårare att hantera den existerande valutan. Då tillät banken den brittiska *Standard Chartered Bank* och *Cargill Cotton Group* att ge ut så kallade *bearer cheques*². Det blev den första formen av banksedel med ett utgångsdatum. Banksedlarna gavs ut i valörerna femtusen till tjugotusen dollar. De saknade helt säkerhetsdetaljer, var bara tryckta på ena sidan och hade ett utgångsdatum på sex månader.

Även RBZ introducerade under

Sedel på femtiotusen dollar, utgiven i den andra dollarserien. Utgångsdatum som trycks på sedeln är den 31 juli 2007.

2003 och 2005 banksedlar. Dessa hade större utseendemässiga likheter med den vanliga dollarn och hade fler säkerhetsdetaljer, såsom guillochemönster och vattenmärke. De var dock inte lika genomarbetade som den vanliga dollarn. Först gavs banksedlar upp till tjugotusen dollar ut, men snart var beloppen uppe i hundratusen dollar. Liksom de banksedlar ur det som kommit att kallas *Standard Chartered Series* hade dessa ett utgångsdatum men användes fram till återkallandet i augusti 2006.

Den andra dollarserien – ZWN – introducerades den första augusti 2006. Redan tjugotvå dagar senare suspenderades den första dollarserien och alla de banksedlar som givits ut tidigare. En så kort inväxlingsperiod innebar stora problem för folk på landsbygden eftersom de inte hann byta in sina gamla pengar.

Redan från början var kampanjen för den nya dollarn, *Operation Sunrise*, ett misslyckande. Inför den nya dollarserien hade tre nollor strukits från valutan. De banksedlar som i augusti 2006 gavs ut var på belopp från en cent till hundratusen dollar. Ett år efter introduktionen av de nya banksedlarna var sedeltryckerierna uppe i valörer på sjuhundrafemtiotusen dollar. Denna ökning sammanföll med en stegrad inflation som under februari 2007 var större än femtio

procent i månaden – kriteriet för hyperinflation. Sedelpressarna gick för högtryck.

Värt att notera är att vissa banksedlar som trycktes under 2007 hade säkerhetsdetaljer som andra saknade. Valören femtiotusen dollar fick värdet

tryckt i optiskt variabelt blåck, och för 750.000-dollar sedeln användes papper, som ursprungligen var avsett för tusendollarsedeln i den första serien – vilket innebar att denna fick ett holografiskt folieband.

I januari 2008 eskalerade utgivningen av banksedlar ytterligare och sedlarna fick valörer på över en miljon. Antalet nollor på sedlarna ökade kraftigt under de följande månaderna och i juni cirkulerade banksedlar på etthundra miljoner dollar. I samma veva producerade RBZ producerade dessutom speciella banksedlar som var ämnade för farmare. Dessa så kallade *Agro Cheques* fick valörer på fem till hundra miljarder dollar³.

Situationen blev snart ohållbar och i slutet av juli 2008 drogs den andra dollarserien in samtidigt som den tredje serien introducerades efter att tio nollor strukits.

Sedlarna som användes för den tredje serien var ursprungligen tänkta att ingå i den andra fasen av *Operation Sunrise*, men inflationstakten under 2006 innebar att de var värdelösa redan innan de kommit ut. Dessa introducerades som Zimbabwe tredje dollar – ZWR. Valörerna var betydligt lägre än de som cirkulerat under början av året, från en dollar till tusen dollar. Säkerhetsdetaljerna var mer utvecklade, bland annat inkluderades en säkerhetstråd, ett holografiskt folieband, latent tryck och urskiljningsmärken för dem med nedsatt syn. Sedeln utseende påminde i större utsträckning om de tidigare sedlarna i den första dollarserien och sedeln

Sedel på 100 respektive 50 trillioner (på svenska: biljoner), utgiven i den tredje dollarserien, utan vattenmärke. På den ena sidan av sedlarna ses en fågel i optiskt variabelt blått.
Foto: Gabriel Hildebrand.

hade till skillnad från banksedlarna inte ett utgångsdatum.

Men införandet av en ny sedel, med lägre valörer, hejdade inte inflationen. Sedlar på högre belopp trycktes snart och i kortare intervaller i takt med inflationen. I mitten av december – ett halvår efter introduktionen av den tredje dollarserien – cirkulerade sedlar på tio biljoner.

I januari 2009 gavs den största sedeln ut, nu på etthundra biljoner dollar! I den tredje dollarserien var det högst skiftande säkerhetsdetaljer på sedlarna. Vissa lägre valörer på papper – som ursprungligen skulle ha använts för tusendollarsedeln inom den första serien – fick då ett holografiskt folieband. Sedlar över en biljon dollar saknar dock de mest grundläggande säkerhetsdetaljerna, till exempel vattenmärke. I stället fick dessa sedlar en fågel tryckt i optiskt variabelt blått. Förutom säkerheten försämrades papperskvaliteten, då den tyska pappersleverantören Giesecke & Devrient avbröt samarbetet med RBZ.

Vid årsskiftet legaliserades till slut användandet av utländska valutor i Zimbabwe, vilket innebar att många övergav zimbabwedollarn. Det gjor-

des ett försök att rädda den egna dollarn då man i februari 2003 strök nollor, denna gång tolv stycken.

Således infördes den fjärde, och sista, dollarserien – kallad ZWL. Designen på den fjärde serien var mycket lik sin föregångare – och liksom många ur den tredje serien saknades vattenmärke. I stället lade man till en fågel i optiskt variabelt blått och ett band i pärlmorfärg. Denna sedel fick en kort livslängd då Zimbabwe den 12 april 2009 helt övergav den egna valutan. Inflationen gick då inte att hejda.

I skrivande stund, maj 2009, är det tre valutor som dominerar Zimbabwes handel, dels den amerikanska *dollarn*, som alltid blir gångbar vid hög inflation, dels sydafrikanska *rand* samt *pula* från Botswana. Samtidigt har inflationen skapat en marknad för byteshandel, främst på landsbygden dit de utländska valutorna har svårt att nå.

Maj Nilsson
Fil.kand. i Kulturvetenskap,
Stockholms universitet
Praktikant vid
Kungl. Myntkabinettet
våren 2009

Litteratur

Coltart, D.: *A Decade of Suffering in Zimbabwe: Economic Collapse and Political Repression under Robert Mugabe*. Cato institute, Development Policy Analysis no. 5.

Hank, S. H.: *R.I.P. Zimbabwe Dollar*. Cato institute.

Rodgers, K.: Zimbabwe set to top world record. *Coin News*, May 2009, s. 20.

Internet

100 biljoner – ny sedelvalör i Zimbabwe. dn.se (2009-01-16).

Zimbabwe trycker pengar. dn.se (2008-09-29).

http://en.wikipedia.org/wiki/Zimbabwe_banknotes

Noter

¹ *Guillocherie* är en metod att ingravera symmetriska linjemönster av cirklar, spiraler m.m. i t.ex. tryckplattor för sedlar eller aktiebrev med en särskild maskin, uppkallad efter uppfinnaren, Guillo.

² *Bearer Cheques* är en opersonlig check med fast värde och ett satt utgångsdatum. Försättningsvis kommer dessa hänvisas till som *banksedlar* i texten.

³ I Sverige används ett räknesätt som kallas *short scale*, i engelsktalande länder används *long scale*. Det innebär att en svensk miljard är det samma som en engelsk *billion* och att en svensk *biljon* är det samma som en engelsk *trillion*. I texten används *short scale*.

Miljonpundsedeln i dikt och verklighet

Av Ian Wiséhn

Som barn såg jag filmen "Miljonpundsedeln" (*The Million Pound Note*) med Gregory Peck i huvudrollen. Filmen handlar om amerikanen Henry Adams, som i samband med en segeltur tvingades överge sin segelbåt för att strax efter plockas upp av en brigg på väg till London. Under resan tvingades han arbeta och när han till sist gick iland i London var han utfattig och kläderna trasiga.

När han hungrig vandrade på Londons gator var det plötsligt någon som öppnade ett fönster och ropade in honom. Det visade sig att ett par herrar inne i huset ägnade sig åt vadslagning och hade en märklig plan som inbegrep Adams. Inne i ett lyxöst rum överlämnade herrarna ett kuvert till Henry Adams. I kuvertet låg en miljonpundsedel. Bakgrunden till sedelns existens ges i berättelsen:

"Ni torde minnas att Bank of England en gång släppte ut två sedlar på en miljon pund var, som skulle användas för ett speciellt ändamål i samband med en offentlig transaktion med ett främmande land. Av ett eller annat skäl hade bara den ena av dem använts och lösts in, den andra låg fortfarande i bankens valv".

Tanken med vadet var hur det skulle gå för en person som innehade en så pass stor sedel. De två herrarna – de var bröder – hade olika tankar om saken:

"Broder A sade att han skulle svälta ihjäl, broder B sade att han inte skulle det. Broder A sade att han inte skulle kunna visa fram den hos en bank eller någon annanstans, ty då skulle han omedelbart arresteras. Och diskussionen fortsatte tills broder B sade att han skulle slå vad om tjugofemtusen pund att mannen i vilket fall som helst skulle kunna leva i trettio dagar

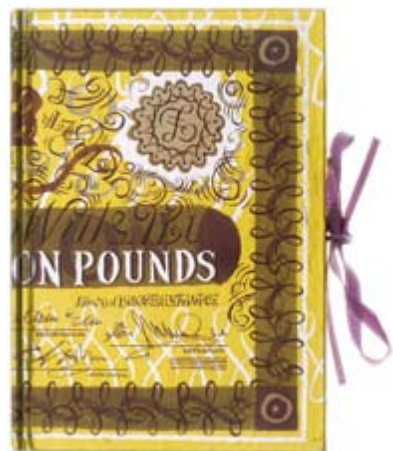
på den där miljonen och slippa fängelse dessutom. Broder A antog vadet. Broder B for ner till banken och köpte sedeln. Bara vad man kunde vänta av en engelsman, friskt och frejdigt".

Hur det sen gick med den saken får var och en ta reda på genom att läsa hela historien eller genom att se filmen.

"Miljonpundsedeln" är skriven av den amerikanske författaren Mark Twain (1835-1910). Hans främsta tillgång som skriftställare är hans förkärlek för det burleska. Noveller skrivna av Mark Twain har alltid inslag av mänsklig värme och fin humor i satirens form.

Till filmen lät man tillverka en miljonpundsedel som till utseendet liknar de som användes kring sekelskiftet 1900. Så långt är allt väl, men fanns det en sådan sedel i verkligheten?

Svaret är egentligen både ja och nej. Vid tiden för utgivandet av Mark Twains novell fanns det inte så höga valörer. År 1908 fanns 500

Omslaget till den hopslagna boken. Extra elegant är det att boken har ett par lila band för att man därigenom skall kunna knyta ihop pärnarna.

£50.000-sedlar. Dessa indrogs 1914 och ersattes av 300 £100.000-sedlar samt av 100 nytryckta £50.000-sedlar. Senare på året utgavs ytterligare 300 sedlar i den högre valören. Trots att de trycktes i oktober 1914 fick alla dateringen 31 januari 1913. År 1918 trycktes ännu fler höga valörer, men dessa begränsades enligt följande beslut: "Available only for Deposit at Bank of England o/a Currency Note Redemption A/c". Tio år senare (1928) trycktes ett antal sedlar i valörerna £5000 och £10.000. Självfallet kunde det inte bli fråga om mer än ett fåtal sedlar i så pass höga valörer.

Omslaget utviktt till novellen *The £1,000,000 Bank Note*. Denna utgåva trycktes genom Ebury Press London 1994. Omslaget är utfört av Jeff Fisher.

Det ena av två existerande exemplar av den miljonpundsedel som Bank of England lät trycka 1948.

Sammanlagt åtta sedlar trycktes i denna höga valör. Just denna sedel var till salu hos Spink i London under hösten 2008.

Ur *Auction Insider*, September 2008.

Den fantasisedel på en miljon pund som användes i filmen *The Million Pound Note* finns bara i ett enda exemplar.

Bank of England var inte särskilt roade.

Centralbanker brukar bekämpa alla former av reklam m.m. där sedlar förekommer. Ur *Promises to Pay* 1994.

Faktum är att det skulle dröja ytterligare tjugo år innan en sedel på en miljon pund blev verklighet. År 1948 tryckte *Bank of England* åtta sedlar med denna höga valör. Av dessa sedlar finns endast två kvar.

Bakgrunden till miljonpundsedeln från 1948 var på sätt och vis den amerikanska Marshallplanen som också inbegrep Storbritannien. Sedlarna var avsedda att användas när man skulle

återbetala pengar som ersättning för den hjälp som USA hade lämnat för kampen mot Tyskland. Sedlarna är förvånansvärt enkelt utförda med grönt tryck mot det vita pappret. Överst finns texten TREASURY NOTE och därunder det brittiska riksvapnet. Överst på vänster sida står: PAYABLE ON DEMAND. Under riksvapnet finns följande text: London 30th AUGUST, 1948. THIS TREASURY NOTE entitles the Bank of England to payment of ONE MILLION POUNDS on demand out of the Consolidated Fund of the United Kingdom.

Den här avbildade sedeln har nummer D 000008 och den var till salu hos auktionshuset Spink i London hösten 2008. Det andra bevarade exemplaret har nummer D 000007 och såldes av Spink direkt till en sedelsamlare på 1980-talet. Detta senare exemplar hade tillhört en av cheferna på Bank of England.

Som en liten kuriositet kan nämnas att filmbolaget lät trycka en "sedel" på en miljon pund. Först måste de emellertid begära tillstånd från Bank of England. När filmaffischerna trycktes fanns sedeln avbildad, men banken tvingade filmbolaget att klistra över bilden på sedeln.

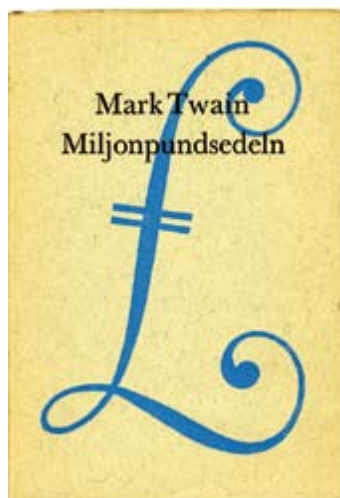
Någon större succé blev väl aldrig filmen i Sverige när den visades

med början 29 mars 1954, men bio-besökarna var i allmänhet glada och nöjda.

Litteratur

Auction Insider. September 2008.

Byatt, D.: *Promises to Pay. The first three hundred years of Bank of England notes*. London 1994.

Omslaget till en svensk upplaga av "Miljonpundsedeln", tryckt hos Bergendahls Boktryckeri i Göteborg 1966. Skriften har förmodligen delats ut av någon bokhandel som julgåva till goda kunder.

UNDERBARA BARNBARN

**Var med och fira
Underbarabarnbarnsdagen
den 5 september
på Kungl. Myntkabinettet!**

UNDERBARABARNBARN.SE inför Underbarabarnbarnsdag den första lördagen i september för att uppmärksamma den unika relationen mellan mor- och farföräldrar och barnbarn och för att sätta fokus på mor- och farföräldrarnas viktiga roll i barnbarnens liv.

Detta är en dag för alla barnbarn och mor- och farföräldrar. Var med och fira denna dag genom att göra någonting tillsammans med dina barnbarn.

För mer information besök:
www.underbarabarnbarn.se
www.myntkabinettet.se

Gunvor Svensson Lundkvist 1916-2009

EN AV MEDALJKONSTENS FRÄMSTA utövare i vårt land – Gunvor Svensson Lundkvist, Västerås – avled i början av maj i år. I juli skulle hon ha fyllt 93 år. Hon sörjs närmast av barn och barnbarn. GSL (som hon signerade sina verk) var född 1916 i Göteborg som äldsta dotter till kemiingenjören Albert Svensson och hans hustru Hivor Olsson. Båda föräldrarna var mycket kontintresserade och bidrog till Gunvors tidiga intresse och tecknande – konstnär skulle hon bli!

Familjen flyttade till Stockholm år 1932. Här fick GSL sin utbildning vid Tekniska skolan (nu Konstfack), Blombergs målarskola och från 1937 vid Konstakademiens skulpturskola. Nils Sjögren och Eric Grate undervisade henne. På våren 1943 var hon färdig och samma år gifte hon sig med skulptören Bengt Inge Lundkvist (1913-1993). De fick en dotter och en son.

Under de första åren hade GSL ingen ateljé. År 1951 förverkligades makarnas årslånga studieresa (barnen var med) i Europa. Gunvor gjorde nu bekanskap med medaljkonsten: ”I Italien fick jag för första gången se renässansmedaljer. De tilltalade mig mycket, i synnerhet Pisanellos. Storslagna skulpturer i litet format”, skrev hon. Hemkomna flyttade familjen, maken fick ateljé i Årsta, och GSL kunde skapa konstverk hemma i sovrummet! Sin första medalj gjorde hon 1951 över dottern Mari, sex år. Sedan följde sonen Jonas. Samtidigt undervisade hon på Konstfack och på Franska skolan. Men alltjämt såg hon sig främst som skulptris (inte ”skulptör” – trots sin starka strävan efter jämlikhet mellan könen avskydde Gunvor ”maskulinisering”, eller motsatsen, av yrken).

En viktig händelse var medaljtävlingen 1955 i Stockholm över fritt valt ämne i medaljkonst med bland andra

Gunvor Svensson Lundkvist. Foto: Jonas Glock, 2008.

Otte Sköld, Stig Blomberg och Erik Lindberg i juryn. Gunvor fick pris för sin ”Cajsa Warg” och för ”Tage Aurell”, gjutna i brons. Båda var sedan med på den internationella utställningen över modern medaljkonst på hösten. Det blev början till en karriär! GSL och ett par andra konstnärer var av en ung generation som tilltalade beställarna. GSL fick snart ateljé på Gärdet, nedanför Borgen, och den hade hon länge.

Den stora tävlingen blev för min del också början på ett halvsekels vänskap som ledde fram till min bok – *Gunvor Svensson Lundkvist. Medaljen, skulptur i miniatyr* (Kungl. Myntkabinettet 1999 – också en separatutställning ordnades detta år). De 98 medaljer hon utförde är dels gjutna, mest på eget initiativ, dels präglade och då beställda av uppdragsgivare som kungahuset, Svenska Akademien, Vetenskapsakademien, Vitterhetsakademien, IVA, föreningar och företag. Flera av de gjutna medaljerna är över ämnen som ”Give food not arms”, ”den gamla på långvården”, ”den gamle clownen” (också som skulptur); de är inte beställningar. Hon gjorde också några över sina ”favoriter” som Harry Martinson, H. C. Andersen, Carl Jonas Love Almqvist.

Arkeologerna fick också sin beskärda del och särskilt vill man näm-

na Mårten Stenberger med Ismantorps borg och en öländsk orkidé på framsidan och Greta Arwidsson med ett Valsgärde-svärd på sin revers.

Åt Svenska Akademien gjorde GSL femton årsmedaljer och blev till sist ganska utled på uppgiften. Dag Hammarskjölds död 1961 ledde till en gjuten silvermedalj som i många år delades ut i silver på Backåkra. Den sista medaljen skapades 1995 och föreställer professor Brita Malmér. Gunvor hade då egentligen slutat modellera – fingrarna klarade det inte – och gått över till att måla, men eftersom det gällde en kvinna gjorde hon ett undantag. Det är ett utmärkt porträtt och framsidan har ett elegant motiv från ett 800-talsmynt. Den medaljen gavs ut av Svenska Numismatiska Föreningen inför Nordisk Numismatisk Unions möte detta år. Hon var korresponderande ledamot av SNF.

Numismatikerna har också andra verk av hennes hand att glädja sig åt. Vi måste förstås nämna den gjutna medaljen över hennes vän Nils Ludvig Rasmusson, chef för KMK, som tillkom 1964 som hennes egen hyllning. Den har också en snillrik fransidessymbolik. Medaljen tillverkades sedan efter Rasmussons död 1973 som präglad och delas ut i samband med det så kallade Rasmussonstipendiet. Samma år gjorde hon en förnämlig jubileumsmedalj åt Göte-

Brita Malmer. 1995.
Fränsidans djurfigur
syftar på ett av de
äldsta nordiska
mynten.
Diam 45 mm. KMK.
Foto: G. Hildebrand.

N. L. Rasmusson. 1964.
Pilen är här symbol
för Skåne,
fågelbrakteaten för numis-
matiken och ornitologin.
Diam 120 mm. KMK.
Foto: G. Hildebrand.

borgs Numismatiska Förening med födelsestadens sjöfart och hamn på åtsidan.

Tre år senare – alltså 1976 – blev det den nuvarande kungen som avbildades; medaljen präglades i samarbete med SNF och utkom i en stor upplaga, även för allmänheten, i guld, silver och brons. Kort därefter gjorde GSL en egen medalj över det nyförlovade kungaparet, som hon lät slå hos sin vän Huguenin i Schweiz. Hon hade förargat sig över de många nygrundade företag (minst tio), som skulle sko sig på händelsen och pråglade ut ett antal, den ena fulare än den andra. De flesta företagen hörde man aldrig av mera ... Så här skrev GSL senare: "Aldrig har jag sett en människa bli så misshandlad på en rad medaljer som Silvia". Man kunde glädja sig åt, att botten gick ur den oseriösa marknaden för lång tid framåt.

Den som vill studera hennes konst på alla områden kan läsa den bok som författades av sonen Jonas Glock, arkitekt SAR och konstnär: *GSL. Skulptur*. Stockholm 1992.

Vi sågs både utomlands och i Sverige. De internationella utställningarna av medaljkonst besökte vi ofta tillsammans och hade det gemytligt

– Wien, Aten, Köln, Paris för att nämna några. Jag glömmer aldrig när vi kom ut från La Monnaie i Paris på den livligt trafikerade Quai Conti (vänstra stranden). Gunvor höll upp handen med en bestämd gest, en taxi stannade med ett tjut och bilen närmast bakom körde in i den med full kraft!

GSL hade skilt sig och sammanbodde i flera år med professor Nicolai Herlofson vid KTH. Efter dennes död 2004 flyttade hon till Västerås. Där fick hon nära till dottern Mari och hennes familj.

GSL var främmande för ett direkt återgivande. Hon levde sig in i den profilerade och gjorde utsökta fränsidor med levande symbolik. När Gustaf VI Adolf bad henne göra en stor medaljong 1972 – avsedd som present till institutioner han särskilt uppskattat – satt han själv modell några gånger. Det fina leendet kom fram när den dåvarande överintendenten Stig Fogelmarck, som enligt hovtradition skulle vara närvarande när kungen satt modell, bad om råd om sina rhododendronplanteringar på sommarstället ... Efter första sitt-

ningen sade GSL till Stig: "Du måste tala om rhododendron nästa gång också, han får ett så underbart uttryck i ansiktet". Exemplaret som skänktes till KMK kan beskådas i utställningen 2 tr. upp i museet.

Humor saknade hon inte. När Tandläkarhögskolan beställde en belöningsmedalj 1962 ser vi hur S:ta Apollonia (tandläkarnas skyddshelgon) på åtsidan håller sig för kinden och längs kanten är alla hennes utdragna tänder uppradade!

Låt oss ägna Gunvor en tacksamhetens tanke för alla de sköna verk hon lämnat åt eftervärlden.

Lars O. Lagerqvist

Banktjänsteman i trängt läge

Constantin (Conny) Burman (1831-1912) var tecknare, tecknings- och sånglärare. Men han hade också ett förflutet som extra ordinarie kontors-skrivare i Riksbanken och andra ämbetsverk. Ur hans *Minnen* (1904) har jag hämtat följande historia om en bankkommissarie i trångmål. Händelsen inträffade vid 1800-talets mitt och bankkommissarien kallas enbart "M" i Burmans berättelse.

I bankoreglementet hade häradsbövdingen och deputeranden Dufva på förekommen anledning utverkat ett tillägg att tjänstemännen var skyldiga att på en deputerads kallelse infinna sig på dennes mottagningsrum.

Men bankkommissarien "M" råka-de en dag komma upp på ämbetsrum-met en halv timme senare än föreskri-vet. Just denna dag föll det sig så att dagskassan var uttömd och man kunde inte få ut nya sedelbuntar utan att just denne "M", som var en av tre kassa-

vårdare, var på plats. Han blev därför anmäld av Dufva hos fullmäktige.

Men "M" lät sig inte bekomma, el-ler kanske tvekade han. För först ef-ter ett par veckor kom hans i en enda mening långa och smått tragikomiska förklaring till förseningen:

Öfver anledningen till det på sin höjd en halftimmes dröjsmål, som blifvit mig till last fördt, önskade jag att äf-ven inför herrar fullmäktige slippa att mig förklara, emedan denna anled-ning ställer sig inom förhållanden uti det enskilda lifvet åt hvilka man icke gärna ger offentlighet, allraminst i skrift, men då jag icke får underlåta lydnad å en så bestämd befallning, som herrar fullmäktiges protokolls-utdrag innehåller, och då herr de-puterandens uttryck, att jag ej gittat uppgifva något förfall för inställelse å behörig tid, antyder, enligt detta ords af allmänna lagen godkända be-tydelse, att jag skulle sakna förmåga att redogöra nöjaktigt därför, tvingar jag min penna att berätta, det mitt

dröjsmål i hemmet den omförmälda dagen, en half timme längre än önsk-ligt varit, härledde sig från en sådan, tyvärr sedan längre tid fortfarande tröghet i underlifvets funktioner, som, hvad min kroppsliga natur angår, icke gifver vika förr än vid tiotiden på förmiddagen, med någorlunda fram-gång i mitt hem, men ganska sällan med framgång inom bankens lokaler, hvarken å nämnda eller någon annan tid på dagen.

Men nog kan man ana en viss hu-mor hos bankkommissarie "M"! Man förstår också att om tarmtöm-ningsbesvär kunde man inte tala högt på Riksbanken.

Om denna mänskliga händelse och fler andra anekdotliknande berättelser kan man läsa under rubriken "Från ämbetsverken på 1850-60-talen" i Conny Burmans *Minnen*. Ett utdrag har återberättats i Bancoposten 1972:4 och 1973:1.

MGL

DANSK NUMISMATISK FORENINGS

MØNTBØRS

31.okt. 10-16 2009

Copenhagen Coin Fair

Radisson Blu Hotel · Falkoner Alle 9 · Frederiksberg

WWW.NUMISMATIK.DK

Den officiella minnesmedaljen i guld från olympiska spelen 1912 – ett tredje exemplar!

Vid de olympiska spelen i Stockholm 1912 framställdes en officiell minnesmedalj i metallerna guld (2 ex), silver (50 ex till organisationskommitténs och den Internationella olympiska kommitténs medlemmar), brons (200 ex) samt pewter (zink) (ca 6 000 ex).

I SEPTEMBER 2006 auktionerade anrika Sotheby's i London ut en samling ordnar, utmärkelsetecken och medaljer, vilka tillhört generalmajor Sir Viktor Gustaf Balck (1844-1928).²

Viktor Balck var initiativtagare till de olympiska spelen i Stockholm 1912 och en av den svenska idrottsrörelsens förgrundsgestalter. År 1875 stiftade han Stockholms gymnastikförening och 1878 Stockholms gymnastik- och fäktklubb. Balck var dessutom en av de fem grundarna av den Internationella Olympiska Kommittén (IOK). I auktionskatalogen är särskilt nr 132 av intresse – avbildad samt beskriven enligt följande:

“Olympic Games, Stockholm, 1912, Participant's medal, by Erik Lindberg and Bertram Mackennal, struck in gold, unnamed but probably prepared as a special presentation piece for Viktor Balck, 51 mm, 65.7 g, with matt finish a rim bruise before horses and slightly dished (in striking?), otherwise good extremely fine and of the highest rarity in gold. £ 2,000-3,000”.³

Det kan nämnas att det exemplar som kronprins Gustav Adolf erhöi väger 66 g och har en diameter på 51 mm. Randskrift saknas. Att Balck i egenskap av betydelsefull organisatör bakom spelen fick en dylik hedersgåva i form av ett guldexemplar av medaljen är inte särskilt förvånande.

Med dessa rader kan vi nu uppdatera listan med antalet kända guldexemplar av minnesmedaljen från Olympiaden 1912 till tre exemplar, av vilka det nytillkomna exemplaret fortfarande befinner sig i privat ägo.

T.h. Deltagarmedaljen i guld vid de olympiska spelen 1912.

Åtsidan har skapats av den australiske konstnären Sir Edgar Bertram Mackennal (1863-1931) och frånsidan av Erik Lindberg (1873-1966).

I litteraturen¹ har det angivits att de två kända guldexemplaren slogs för kungen och kronprinsen, Gustav V samt Gustav (VI) Adolf. Dessa exemplar återfinns numera i H. M. Konungens samling, Stockholm.

Foto: Gabriel Hildebrand.

Om Viktor Balck kan den intresserade läsa vidare om i professor emeritus Jan Lindroths biografi *Idrott för kung och fosterland: den svenska idrottens fader Viktor Balck 1844-1928* utgiven av SISU idrottsböcker. Stockholm 2007.

Frédéric Elfver

Noter

¹ Lars O. Lagerqvist, Minnesmedaljen från Olympiaden 1912 – guldexemplar i H. M. Konungens samling. *SNT* 1999:7, s. 163. Se även Torbjörn Sundquist & Ian Wiséhn, *Olympiska tecken. Minnen från olympiska spelen i Stockholm 1912 & 1956*. Kungl. Myntkabinetets utställningskatalog 40. Stockholm 2004, s. 36.

² Sotheby's auction catalogue Property from Shrubland Park, Suffolk, 19-21 September 2006.

³ Det klubbade priset blev fantastiska £82 000.

Stöd medaljkonsten, bli medlem i FIDEM

www.fidem-medals.org

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61
Fax 08-661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

Lagerlista över svenska personmedaljer och numismatisk litteratur
www.nordlindsmynt.se

Strandbergs Mynt & Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida
www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 6, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel. 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

Historiska Värdepapper

Svenska Föreningen för Historiska Värdepapper **firar sitt 30-årsjubileum**

med sammankomst den 15 okt

med början kl 14.00 på

Kungl. Myntkabinettet

Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6, Stockholm

Huvudtema blir Svenska Ost-Indiska Compagniet
och de fem oktrojerna och männen bakom dessa.
Dessutom kommer ett antal kinesiska porslinsföremål,
som bärgats från det sjunkna skeppet
östindiefararen "Götheborg", att visas.

Anmälan till Marita Strandberg senast den 5 okt. Box 7377,
103 91 Stockholm. Tel 08- 611 01 10 e-post: info@aktiesamlaren.se

SFHV:s stora **JUBILEUMSAUKTION # 60**

hålls på Kungl. Myntkabinettet

Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6, Stockholm

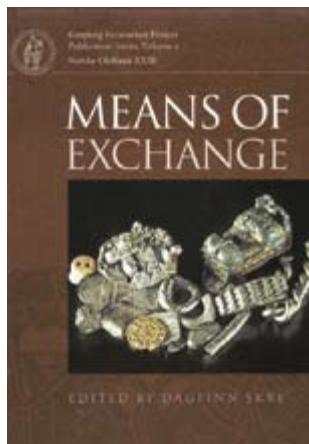
Söndagen den 18 oktober

med start kl 13.00. Visningen börjar kl 12.00

Vi har lite problem med vår hemsida men jobbar hårt för att lösa detta.

Besök även vår hemsida på Internet
www.historiskavardepapper.press.se

Boktips!

Means of Exchange. Dealing with Silver in the Viking Age. Red.: Dagfinn Skre. Kaupang Excavation Project. Public Series, Volume 2. Norske Oldfunn XXIII. 378 s. Ill. ISBN 978-87-7934-308-5. 2008.

Innehåll

1. Dagfinn Skre: *Introduction.*
2. Lars Pilø, Dagfinn Skre: *Introduction to the Site.*
3. Mark Blackburn: *The Coin-finds.*
4. Gert Rispling, Mark Blackburn, Kenneth Jonsson: *Catalogue of the Coins.*
5. Birgitta Hårdh: *Hacksilver and Ingots.*
6. Unn Pedersen: *Weights and Balances.*
7. Christoph Kilger: *Kaupang from Afar: Aspects of the Interpretation of Dirham Finds in Northern and Eastern Europe between the Late 8th and Early 10th Centuries.*
8. Christoph Kilger: *Wholeness and Holiness: Counting, Weighing and Valuing Silver in the Early Viking Period.*
9. Dagfinn Skre: *Post-substantivist Towns and Trade AD 600-1000.*
10. Dagfinn Skre: *Dealing with Silver: Economic Agency in South-Western Scandinavia AD 600-1000.*

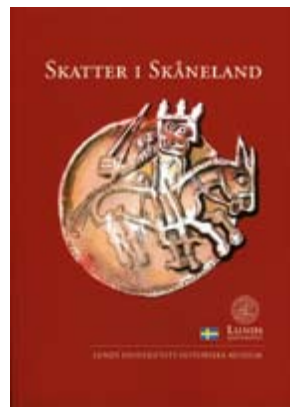
Björn Axel Johansson: Tillträde förbjudet! Riksbankens slutna värld på 1950-talet. Kungl. Myntkabinettet. 20 s. Ill. ISBN 91-89256-42-5.

Kungl. Myntkabinettets sommarutställning 2009 visade ett bildreportage från Riksbanken på 1950-talet av den världsberömda fotografen och numera professor Lennart Nilsson. Författaren ansvarade också för utställningen.

Richard Kjellgren: Spruthuset. Om brandskyddet vid Tumba Bruk. Tumba Bruksmuseum. 48 s. Ill. ISBN 91-89256-41-7.

Skriften är utgiven med anledning av museets senaste tillskott, det gamla spruthuset. Författaren är platsansvarig vid bruket och ansvarade för utställningen.

Ulla von Wowern: Skatter i Skåneland. Lunds Universitets Historiska Museum. 115 s. Ill. ISBN 978-91-975955-2-0. 2009.

Innehåll

Skånelands mynt.
De tidiga mynten.
Svend Estridsen och hans söner.
Från Erik Emune till Valdemar Sejr.
Borgarkrigsmyntens tid.
Drottning Margrethe I och Erik av Pommern.
Malmö blir ny myntort.
Myntskatter i Skåneland.
Danagälden i Igelösa.
Uppåkra – en central plats i Lunds närhet.
Fuglie.
Hurvaskatten.
Åhus.
Borgen i Skanör.
Silverskatten på Buddahus.
Tvillingskatterna från Ausås.
Den stora kuppen i Loshult – anno 1676.
En nedgrävd skatt från den stora ofredens dagar funnen i Harlösa.
Gravarna berättar.
Den stora skatten från Norra Nöbbelöv.

Bli medlem i
SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Arsavgiften är 250 kr.
Som medlem får Du SNT automatiskt!
Du kan också prenumerera på SNT
för endast 200 kr per år.
www.numismatik.se

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19 507
S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)
☎ + fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer*

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

Gunnar Holst's Foundation Medal year 2009

PROFESSOR MICHAEL METCALF is one of the best known and most highly regarded medieval numismatists of our time. His prolific publications, which span more than fifty years, have ranged widely from the Eastern Mediterranean to the British Isles and Scandinavia. He is the author of more than a dozen books, which include standard works of references on the coinages of England, South-East Europe, Cyprus, the Latin East and Byzantium, as well as a Catalogue of Byzantine lead seals from Cyprus. These combine detailed observation and analysis, often with interpretations that address the much larger historical and economic questions. He has been particularly active in exploring new statistical approaches and investigating the metallic compositions of coins.

His contributions to the study of Scandinavian coinages have been significant. He is perhaps best known for what at the time in 1984 was a somewhat controversial proposal, that the large series of 8th century sceattas with a Wodan/Monster design were minted at Ribe. Subsequent excavations at Ribe have discovered many more specimens strengthening his case, and more recently he has suggested that the 9th century Nordic coins with a similar design were also struck there. He has also made many valuable contributions to the study of Viking-Age coinages in Scandinavia, culminating in a series of five published lectures on this theme delivered to the Royal Numismatic Society as its President.

Professor Metcalf's professional career was divided between the ancient universities of Cambridge and Oxford. As an undergraduate at Cambridge he studied geography, and the influence of this on his subsequent

numismatic work is seen through his interest in coin circulation and mapping the distribution of coin finds. For his Ph.D. he studied medieval coin circulation in the Balkan countries. In 1963 he was appointed an Assistant Keeper at the Ashmolean Museum, Oxford, and in 1982 he succeeded Colin Kraay as Keeper. In 1996, two years before his retirement, Oxford University conferred on him the title of Professor. He was editor of the Numismatic Chronicle for eleven years (1973-1984), and President of the Royal Numismatic Society for five years (1994-1998).

Michael Metcalf has received many international awards and prizes, including the medals of the Royal Numismatic Society, British Numismatic Society, American Numismatic Society, French Numismatic Society and Greek Numismatic Society and Israel Museum's Meshorer Numismatic Prize.

The Gunnar Holst's Numismatic Foundation is proud to add to this illustrious record and pay tribute to this eminent scholar by presenting Professor Metcalf with its own medal.

*Gunnar Holsts stiftelse
för numismatik
Gothenburg, August 2009
Bengt Holmén, Chairman*

Pressklipp

Vådan av att spara pengar i madrassen

En kvinna i Israel som ville överraska sin mamma genom att ersätta hennes gamla madrass med en ny och fräsch sådan kom snart att bittret ångra sitt tilltag.

Det visade sig att den gamla madrassen, som nu hamnat i soporna, innehöll moderns livsbesparingar – enligt uppgift motsvarande åtta miljoner svenska kronor.

Kvinnan begav sig åter till soptippen i en desperat jakt på den gamla madrassen, men utan framgång ...

Ur Dagens Nyheter 11 juni 2009

Myntkompaniet övertar Schelins Mynt- och Frimärken från 1 oktober 2009

I samband med att vi utökar våra lokaler på Svartensgatan 6 i Stockholm anställer vi nu Peter Schelin, som huvudsakligen skall arbeta med mynt och metaller. Peter har goda kunskaper om detta och övertog för några år sedan rörelsen från Hornstulls Mynt och Frimärken (Börje Sjöbergs f.d. butik) och har bedrivit handel med både mynt och frimärken i butiken vid Hornstull på Södermalm i Stockholm. Butiken lades ner under sommaren och från och med oktober månad ingår därmed Schelins Mynt- och Frimärken i Myntkompaniets verksamhet. Peter kommer att "lotsa över" sina kunder till Myntkompaniet. De avtal som Peter haft med kunderna angående exempelvis inköpspriser för mynt kommer i princip att gälla även fortsättningsvis.

Myntkompaniet

MYNTMÄSSA I NORRKÖPING

LÖRDAG 3 OKTOBER 2009
kl. 10:00 – 15:00

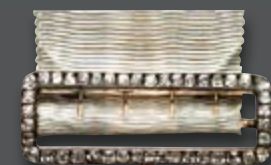
MATTEUSGÅRDEN
Norra Promenaden 108

Mynt, Frimärken, Vykort, Antik

Arrangör:
Norrköpings Myntklubb

Information
e-mail: rune.rydberg@stahl.nu

Auctions I58-I62 in Osnabrück, September 28 to October 2, 2009

scaled
down

KINGDOM OF SPAIN
Order of Charles III. Cross of a
Knight of Number, with about
220 white and 20 blue paste
stones. Manufactured in the first
third of the 19th century.

1,5:1

KINGDOM OF FRANCE
Royal and Military Order of
St. Louis. Knight's cross, gold,
enamels. Era of the creation of
the order (1693-1700).

scaled
down

KINGDOM OF HUNGARY
Royal Hungarian Order of St. Stephen. Breast star in original statute-
conform edition. Manufactured in the second half of the 18th century.

KÜNKER

Coin and Gold Trading
Auction House for Coins and Medals

CATALOGUE I58: Coins of the Ancient World (1,100 lots)

CATALOGUE I59: Coins and Medals from Medieval to Modern Times (2,300 lots)

CATALOGUE I60: 1000 Gold Coins (1,000 lots) • German Coins since 1871 (550 lots)

CATALOGUE I61: Russian Coins and Medals (850 lots)

CATALOGUE I62: Orders and Decorations (1,400 lots)

Interested in receiving our Auction
Catalogues? Simply contact us!

Call: +49 541 96 20 20

Email: service@kuenker.com

Visit us online: www.kuenker.com

Key Aspects of Auction I62 on Friday, October 2, 2009

- Orders and decorations of German States until 1918 (171 lots)
- Greatest collection of French orders and decorations ever sold off France (154 lots)
- Collection of Spanish orders and decorations of two centuries, mostly in gold (199 lots)
- Collection of Scandinavian orders and decorations with focus on Sweden (167 lots)
- Collection of orders and decorations of the Balkan states (159 lots)
- Numerous orders and decorations from other European countries (402 lots) and overseas (218 lots)

Fritz Rudolf Kuenker GmbH & Co. KG
Gutenbergstrasse 23 • 49076 Osnabrück
Germany • www.kuenker.com
Osnabrück • Berlin • Munich • Zurich

Auctions I58-I62 in Osnabrück, September 28 to October 2, 2009

scaled
down

GREAT BRITAIN, UNITED KINGDOM
William III, 1694-1702. 5 guineas 1701 (13th year of reign), London. Very rare. Extremely fine.

1,25:1

NETHERLANDS, DORESTAD
Denar in the name of Charlemaene. Very rare. Extremely fine.

scaled
down

ROMAN EMPIRE
Valens, 364-378. Medaillon 375/378, Rome. Extremely rare. Probably unique. Extremely fine.

scaled
down

SAXONY
Friedrich III (the Wise), 1486-1525. Guldengroschen n. d. (after 1507), of the general stadtholder. Struck by Ulrich Ursenthaler the Elder. Very rare. Very attractive and extremely fine specimen.

KÜNKER

Coin and Gold Trading
Auction House for Coins and Medals

CATALOGUE I58: Coins of the Ancient World (1,100 lots)

CATALOGUE I59: Coins and Medals from Medieval to Modern Times (2,300 lots)

CATALOGUE I60: 1000 Gold Coins (1,000 lots) • German Coins since 1871 (550 lots)

CATALOGUE I61: Russian Coins and Medals (850 lots)

CATALOGUE I62: Orders and Decorations (1,400 lots)

Interested in receiving our Auction Catalogues? Simply contact us!

Call: +49 541 96 20 20

Email: service@kuenker.com

Visit us online: www.kuenker.com

Profit from our Experience –
consign your Coins and Medals!

More than 10,000 clients worldwide place their trust in us. Our company's first auction was held in 1985, and we can look back on a positive track record of over 150 auctions since that time. Four times a year, the Künker auction gallery becomes a major rendezvous for numismatic aficionados. This is where several thousand bidders regularly participate in our auctions.

Fritz Rudolf Kuenker GmbH & Co. KG
Gutenbergstrasse 23 · 49076 Osnabrück
Germany · www.kuenker.com
Osnabrück · Berlin · Munich · Zurich

MYNTAUKTIONER i Sverige AB

Lördagen den 12 september
säljer Myntauktioner i Sverige AB

ANDERS FRÖSELLS SAMLING

AV SVENSKA OCH UTLÄNDSKA MYNT OCH MEDALJER

Auktionskatalogen, som är tryckt helt i färg, erhålles enklast genom insättning av 190 SEK till bg 399 – 0090, men kan också avhämtas på Banérgatan efter överenskommelse.

Myntauktioner i Sverige AB
är ett av Svenska
Numismatiska Föreningen
helägt aktiebolag.
www.myntauktioner.se

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Telefon: 070 – 999 06 09
info@myntauktioner.se

Riga 1 taler 1660
37.000:-

AUKTIONER i Stockholm och Göteborg

Några mynt vi har sålt tidigare:

1 dukat 1810
Dalarna
43.000:-

2 dukater
1857
29.000:-

4 dukater
1838
44.000:-

Bättre mynt mottages regelbundet till våra auktioner.
Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom
ca 20.000 kunder ser varje auktion via vår hemsida och våra kataloger.

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38
E-post: mail@philea.se

www.myntkompaniet.se

AURUM AUKTIONER AB stockholm

Myntauktioner i Stockholm

Inlämning pågår!

*Vi söker alltid kvalitetsmynt, sedlar,
medaljer, polletter, ordnar..*

Tel. 08-660 20 70, vard. 9-13, info@aurumauktioner.se

www.aurumauktioner.se

Myntauktion

årligen i maj och december.

Ett mynt från våra tidigare auktioner

Välkommen som köpare eller inlämnare
på våra auktioner.

Frimärkshuset Skandinavisk Filateli AB

Humlegårdsgatan 13 Telefon 08-661 74 50
114 46 STOCKHOLM Telefax 08-662 82 46

E-post: auctionbids@frimarkshuset.se
www.frimarkshuset.se

acta KonserveringsCentrum AB

**Vi utför konserveringsuppdrag
av mynt och medaljer, metall,
glas, keramik, textil m.m.
Välkommen att kontakta våra
specialister.**

Besöksadress

**Riddargatan 13
(Armémuseum),
Stockholm**

Postadress

Box 867, 101 37 Stockholm

Fax

073 360 74 73

Hemsida

www.actakonservering.se

NUMISMATIKENS DAG PÅ LÖDÖSE MUSEUM

SÖNDAG 11 OKTOBER KL. 11-16

11.30 Michael Metcalf, Oxford: *Ribes
äldsta myntning.*

12.15 Paus. Möjlighet att köpa smörgås
i Café Alfihild. Förbeställ gärna i
receptionen.

13.15 Christian Siemenssen, Oslo: *Vad kan man lära av
myntfynd i kyrkor.*

14.30 Cecilia von Heijne: *Nyheter från Kungl. Myntkabi-
nettet. Om svensk mynthistoria.*

15.30 Museets personal visar utställningarna *Det medel-
tida Lödöse* och *Bilder av våra förfäder.*

Under pauserna bestämmer och värderar experter från
Göteborgs Numismatiska Förening dina medtagna mynt
och sedlar.

Info 0520-89701/03
www.lodosemuseum.se

Sveriges Mynthandlares Förening anordnar MYNTMÄSSA I LUND

Lördag 26 september
Hotel Lundia
(100 meter från järnvägsstationen)

Öppettid: 11.00 – 16.00
Entré 20 kr

Deltagande mynthandlare:

J. Pedersen Mynthandel, Pecunia, Ticalen Mynthandel,
Tamco Numismatics, Lunds Mynthandel, Antikboden, Sten Høy,
Riibe Mynthandel, Hamrin & Svahn Mynt, Myntgalleriet Stockholm

Myntauktion

FREDAGEN 20 NOVEMBER 2009
PÅ KUNGLIGA MYNTKABINETTET SLOTTSBACKEN 6
STOCKHOLM MED START KL. 9.30

*Samling Bonde
på Ericssberg
Del 5*

Auktionskatalog med avbildningar i färg kan avhämtas i vår lokal
Karlavägen 46, Stockholm fr o m 12 oktober till en kostnad av 200:-.
Den som önskar erhålla katalogen per post erlägger 275:-, utanför Sverige
375:-. Betalning vänligen till vårt PlusGirokonto 25 42 99-1. Katalogen är
också utlagd på vår hemsida www.nordlindsmynt.se ca 12 oktober 2009.
Visning kommer att äga rum auktionsveckan i våra lokaler, måndag-onsdag
16-18 november, 12-17 och torsdagen 19 november på Kungliga
Myntkabinettet 11-17 eller efter överenskommelse.

Ulf Nordlind Mynthandel AB

Karlavägen 46, Box 5132, 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13, info@nordlindsmynt.se